

СЛОВОТВІРНА ВАРІАТИВНІСТЬ СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛІ

Статтю присвячено аналізу словотвірної варіативності складних іменників сучасної німецької мови в публіцистичному стилі. У ході дослідження визначаються основні умови утворення та функціонування словотвірних варіантів іменникових композитів, а також окреслюються центральні питання у проблемі варіювання.

Ключові слова: складний іменник, публіцистичний стиль, функції іменникових композитів, зміни в структурі, зміни у значенні.

Статья посвящена анализу словообразовательной вариативности сложных существительных современного немецкого языка в публицистическом стиле. В процессе исследования определяются основные условия образования и функционирования словообразовательных вариантов именных композитов, а также очерчивается круг центральных вопросов в проблеме варьирования.

Ключевые слова: сложное существительное, публицистический стиль, функции именных композитов, изменения в структуре, изменения в значении.

Постановка загальної проблеми. У багатьох роботах, присвячених словотвору сучасної німецької мови [11, 10], зазначається, що складні іменники характеризуються стабільністю структури, тобто фіксовані у розширенні своєї структури, переважно пишуться разом, без конструктивної внутрішньої флексії, з головним наголосом на першому компоненті й чітким визначенням частини мови й роду за другим компонентом [13, с. 87–88; 10, с. 1]. Зважаючи на те, що утворення складних іменників викликає труднощі під час навчання і вивчення німецької мови як іноземної, можна стверджувати, що у випадку з іменними композитами йдеться про певні тенденції розвитку, проблеми семантизації та словотвірної варіативності, які більш помітні на рівні змісту, ніж на рівні форми слова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище варіативності є одним із універсальних явищ системи мови. Інтерес до вивчення семантики складних слів та явища варіативності не згасає в сучасній лінгвістиці, про що свідчать роботи таких вчених, як М. Д. Степанової, О. І. Москальської, Л. Ф. Омельченко, П. В. Патрушева, Ю. Й. Мацкуляк, Н. Г. Іщенко, W. Fleischer, I. Bartz, H. Brinkmann, D. Blei, G. A. Miller, M. Dokulil, Th. Schippan, E. Donalies [3, 4, 6–15].

Складні іменники дають численний матеріал для їх дослідження, оскільки вони представлені як у повсякденній комунікації, так і в художній літературі та публіцистиці. Дане дослідження ґрунтується на німецькомовних виданнях німецької преси (газети Bild, Die Welt та Frankfurter Allgemeine Zeitung).

Визначальною рисою публіцистичного стилю є вдале поєднання логічності викладу з емоційно-експресивним забарвленням. Адже у публіцистичному творі потрібно не тільки подати інформацію, а й витлумачити її з певних позицій, переконати читача в її правильності [2, с. 12–13]. Загальна тенденція сучасних досліджень викликала потребу детального висвітлення словотвірної варіативності складних іменників у публіцистичному стилі, що зумовлює **актуальність** обраної теми дослідження.

Мета та завдання роботи – визначити складові поняттєвого наповнення подій в політичному, соціальному, спортивному та культурному житті суспільства через призму складних іменників сучасної німецької мови.

Поняття норми стосується майже всіх аспектів картини світу. Воно надзвичайно варіантне, хоча варіювання стосується видів норм, а не кількості індивідних варіантів у межах одного виду [1, с. 238].

У текстах стилю преси і публіцистики, в рекламних текстах усе частіше зустрічаються складні іменники, які відразу візуально привертають

увагу читача своїм правописом: на зміну традиційному правопису разом приходять написання окремо, через дефіс, або ж внутрішній правопис з великої літери (між частинами слова стоїть велика літера). Так, у пропозиціях побутових послуг, продуктів, місць продажу, у текстах спортивної тематики помітна тенденція до правопису окремо: *Party Service, Video Spiele, Garten Center*; (замість *Partyservice, Videospiele, Gartencenter*); Такі складні іменники, як наприклад, *Atomkrieg, Jahrhundertflut, Gedenkveranstaltung, Fußballgröße* можна зустріти в публіцистичних текстах і з іншим правописом: *Atom-Krieg, Jahrhundert-Flut, Gedenk-Veranstaltung, Fußball-Größe*.

Закріплений у словниках дефіс як засіб виділення, наголошення, кращого унаочнення та/або цілеспрямованого зосередження уваги варіює в публіцистичних текстах.

Зустрічаються приклади, коли складний іменник пишеться у заголовку разом, а у тексті статті – через дефіс: ... *hat Bob-Cheftrainer Christoph Langen ...* ("*Bobtrainer Langen kritisiert FES*" у FAZ № 75 від 29.03.2014). Можливе й інше варіювання правопису, коли складний іменник у підзаголовку пишеться через дефіс: *Die frühere Fußball-Größe Dieter Müller wird sechzig*, а у тексті статті – разом: *Sein Aufstieg zu einer Fußballgröße begann beim 1. FC Köln* ("*Voller Dankbarkeit*" у FAZ № 77 від 01.04.2014).

Установи культури залюбки використовують в оголошеннях про мистецькі виставки та інші культурні заходи композити із внутрішнім правописом з великої літери як в двоскладових, так і в багатоскладових словах: *KunstRaum, KinderKunst, LandLust, FamilienSpaß, KulturKalender, KinderKunstProgramm, JugendKulturWerkstatt oder auch FrauenBildungsHaus*.

Поширеними є складні іменники із складовою частиною англіцизмом *Card*, наприклад, іменником у якості другого компонента: *BadCard, SpielCard, GeschenkCard, WellnessCard* [10, с. 4], в той час як інші композити з компонентом-англіцизмом пишуться разом: *Steuerboom* ("*Schäuble freut*

sich über Steuer-Rekord" у Bild, № 194/34 від 21.08.2015).

Пробіл, дефіс і велика літера використовуються з прагматичних і комерційних причин, їх висока частотність використання свідчить про тенденції розвитку в сучасній німецькій мові.

Цікавою ланкою дослідження є абрєвіатури і скорочення від складних іменників, кількість яких суттєво зростає у зв'язку з тенденцією до мовної економії в медіа-суспільстві. Більшість з них безперечно прискорюють і полегшують процеси комунікації (*MWST* (Mehrwertsteuer), *ADAC* (Allgemeiner Deutscher Automobil-Club), *PKW* (Personenkraftwagen), *U-Bahn* (Untergrundbahn), *WC* (Wasserclosett), тоді як розшифрування інших вимагає певних знань від комунікантів: *NR/NT* (Nichtraucher / Nichttänzer), *Fewo* (Ferienwohnung), *NR-Fe-Wo* (Nichtraucherferienwohnung), *LH* (Landhaus), *OT* (Ortsteil), *FH* (Ferienhaus) [10, с. 4].

Навіть відносно непомітні зміни в структурі можуть впливати на зміну значення складних іменників, наприклад перестановка першого та другого компонентів композита: *Wissenswunder* > *Wunderwissen*, перенесення значення слова: *Schlitzohr* > назва для хитрої, підступної людини.

У текстах публіцистичного стилю спостерігається також варіативність складних іменників з похідними, Й. Ербен у цьому випадку говорить про частково конкуруючі композити із складовою частиною іменником *Mann* або дієсловом як першим елементом у складному іменнику: *Forst-mann* / *Först-er*, *Sports-mann* / *Sport-ler*, *Bettel-mann* / *Bett-ler*, *Wanders-mann* / *Wander-er* [12, с. 152].

Тож, словотвірна варіативність складних іменників впливає на різноманітність функцій іменникових композитів; поряд із номінативною це й комунікативні функції: естетична, маніпуляційна, відчуження, розважальна, іронічність, комічність, насмішки, агресивність, критика мови й суспільства [10, с. 5; 5, с. 60]. Зважаючи на перелічене, розуміння й використання варіювання складних іменників вимагає від мовців не лише

культурної, але й словотвірної компетенції (знання моделей композитотворення) та співвіднесення новоутворених слів з уже наявною лексикою.

Результати та перспективи подальших розвідок. Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що явище варіативності складних іменників у публіцистичних текстах сприяє увиразненню газетного мовлення, а досліджувані одиниці координуються із семантикою всього тексту й утворюють його смислову домінанту.

Зростання ролі засобів масової інформації у суспільстві та інтенсивність творення складних слів в німецькій мові визначають **перспективи** подальшого дослідження особливостей композитотворення та словотвірної варіативності в текстах публіцистичного стилю.

Список використаної літератури

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Нина Давыдовна Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
2. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов: Навчальний посібник / О. Ю. Дубенко. – К. : Нова книга, 2005. – 224 с.
3. Іщенко Н. Г. До проблеми варіативності в лексиці // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Дослідження молодих вчених. Серія "Філологія". Вип. 3. Взаємодія одиниць різних рівнівгерманських та романських мов. – К. : КДЛУ, 1997. – С. 169–172.
4. Мацкуляк Ю. Й. Структура, семантика та функціонування складних іменників у сучасній німецькій мові (на матеріалі художнього, публіцистичного та наукового стилів). Автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Юлія Йосифівна Мацкуляк. – Чернівці, 2007. – 16 с.
5. Мислива-Бунько І. Я. Складні іменники як засіб увиразнення газетного мовлення [Електронний ресурс] / І. Я. Мислива-Бунько // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – №

936. – Серія "Філологія". Вип. 61. – С. 60-64. – Режим доступу : http://www-philology.univer.kharkov.ua/nauka/e_books/visnyk_936/content/myslyva_bunko.pdf

6. Москальская О.И. Вариантность и дифференциация в лексике литературного немецкого языка // Норма и социальная дифференциация языка. – М., 1969. – С. 57–69.

7. Омельченко Л. Ф. Семантика і внутрішній синтаксис англійських композитів [Електронний ресурс] / Л. Ф. Омельченко, Л. Ф. Соловійова // Вісник Житомирського державного ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 31. – С. 174–179. – Режим доступу : eprints.zu.edu.ua/1666/52

8. Патрушев П. В. Семантический потенциал композитов с инфинитивным субстантиватом в немецком языке. Дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Патрушев Павел Вячеславович. – С.-Пб., 2001. – 179 с.

9. Степанова М. Д. Теоретические основы словообразования в немецком языке : [для филол. фак. ун-тов и ин-тов иностр. яз.] / Мария Дмитриевна Степанова, Вольфганг Фляйшер. – М. : Высшая школа, 1984. – 264 с.

10. Blei D. Wortbildungsvarietäten mit Substantivkomposita als Angebot für kreative Sprachspiele im DaF-Unterricht / Dagmar Blei // Der Sprachdienst 1/2012, S. 41–51.

11. Donalies E. Eine Mandeltorte ist eine Torte mit Mandeln. Was ist eine Herrentorte? / Elke Donalies. In : IDS (Hg.): Sprachreport. – H. 4. – Mannheim. – 2009. – S. 15–17.

12. Erben J. Einführung in die deutsche Wortbildungslehre / Johannes Erben. – [5., durchges. und ergänzt. Aufl.]. – Berlin : Erich Schmidt Verlag, 2006. – 205 S.

13. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / Wolfgang Fleischer, Irmhild Barz. – [3., unveränd. Aufl.]. – Tübingen : Niemeyer Verlag, 2007. – 382 S.

14. Miller G. A. Wörter. Streifzüge durch die Psycholinguistik / George A. Miller. – Heidelberg; Berlin; N.Y. : Spektrum Akademischer Verlag, 1993. – 315 S.

15. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Thea Schippan. – [2. Aufl.]. – Tübingen : Niemeyer, 2002. – 306 S.

Список джерел ілюстративного матеріалу

16. Bild

17. Die Welt

18. FAZ № 75 від 29.03.2014

19. FAZ, № 77 від 01.04.2014

Bobtrainer Langen kritisiert FES // FAZ. – 2014. – № 75 (29.03.2014).

Schäuble freut sich über Steuer-Rekord // Bild. – 2015. – № 194/34 (21.08.2015). – S. 2

Voller Dankbarkeit // FAZ. – 2014. – № 77 (01.04.2014).